

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Felelős szerkesztő:

BIRÓ BÉLA.

Szerkesztőtársak:

Ávéd Jákó.

Cserni Béla.

Barogh Ignác.

Gidófalvy Gergely.

Első évfolyam.

2901

Gyula-Fehérvártt.

Az egyesület tulajdona.

1878.

Tartalomjegyzék.

I. Nagyobb értekezések.

	Lap.
A lap czíméhez. Biró Béla	1.
A nevelésről I. II. Cs. B.	4, 18.
Vallás és tudomány. Balogh Ignác	9.
A jó lelkiismeret becse. Gidófalvi Gergely	11.
Korunk hitelenségének okairól I. II. Borsovai	17, 25.
A sötétség fiai. 2) A szabadkőművesség eredetének rövid vázlata. 3) A társulatba való felvételtől. Oriens	26, 42, 83.
Halottak estvéjén. Gerő	33.
A lelki béke története. Szerény adalékul „A jó lelkiismeret becse“ cikkhez. Takó Béla	34.
Központosítási törekvések a humanistikus intézmények körében. Áj	41, 49.
Hiu remény. Oriens	51.
A kath. egyház mint egyedül üdvözítő igaz egyház. Balogh Ignác	57, 65, 73.
Az első keresztények képgyűlöletéről. St. Ö-n.	59, 66.
Őszi gondolatok. Religióból	61.
Két feljegyzendő esemény az erd. r. kath. iskolák életéből. Ávéd Jákó	75.
A propaganda intézete Rómában. Oriens	77.
Ingadozás. B. B.	81.
Karácsoni gondolatok	89.
Egy égető kérdés a lelkipásztorkodás köréből. Fülöp	90.
Az idők rosz jelei. X. X.	91.
Egy-két felmerült eset a vegyes házasságokból született gyermekek keresztelése ügyében. Adalékul az „égető kérdés“-hez. Fp.	97.

II. Tárca.

a) Költemények.

Üdvözlét az „Erdélyi r. kath. irodalmi társulat“ szerkesztőinek. Veszely Károly	3.
Paptársamnak. Fülel Sz. Lajos	22.
Ki a boldog? V. Cs. J.	28.
Tanári szózat. V. Cs. J.	37.
Szent Imre ünnepén. V. Cs. J.	44.
Őszszel. Fülel Sz. Lajos	53.
Szent Mihály főangyal diadalai. (Töredék.) Imets F. Jákó	62, 68.
„Ave maris stella.“ Fülel Sz. Lajos	78.
Itt vagy szép karácson Fülel Sz. Lajos	91.
Karácson ünnepén. V. Cs. J.	98.

b) Prózaiak.

A lég viszonya a ruházathoz. Dr. Pettenkofer M. után Á. J.	5, 13, 19, 28, 37, 44.
A képek gondozásáról. Gyulafehérvári	53.
Vizgyógyítás. (Humoreszk) Cserni Béla	78, 85.
Tompa költészetének jellemzése főbb vonásai-ban. Fülöp Endre	92, 98.

III. Kisebb közlemények.

Gyakorlati kérdések és feleletek. Tüztünetek	7, 14, 22.
Kalászat a szentírás és hittudorok műveinek mezejéről vasárnapi és ünnepi szónokla-	

tokhoz. Az engedelmesség, a hit, a hálát-lanság, képmutatás, a föltámadás	15, 23, 31, 46, 69.
London nagysága	24.
Elméségek	39, 39, 54.
Hierarchiai statistika	31.
A polgári iskolák jelentősége. Új szerszámok. Nagyszerű felfedezés. Vulkán bolygó. Az első magyar selyemgyár	55, 71.
A socialisták üldözése Németországban. Valami a Szentföldről. A 7-es szám. Oriens	86.
Az irvaolvasás tanításához. Egy r. k. tanítónő	98.

IV. Irodalom.

Előfizetési felhívás a „Szabadelvűség, szabadság és vallás“ című munkára, írta Sullay István	15.
Az emberi nem származási okmánya. Irta dr. Lükén Henrik, ford. a pesti növendék-papság. Ismertetés	24.
Az erdélyi kath. hitszónok III. kötete. Kiadja Veszely Károly. Ismertetés	24, 96.
Magyarok története és Földrajz. Irta Balaton Géza, ismerteti egy r. k. tanítónő	40.
Általános dogmatika. Irta Répászky József. Ismertetés	40.
1) Katholikus hitszónok. Dr. Toldy László. 2) Képes családi lapok. Ismertetés	70.
1) Isten igéje szent beszédekben. Fabián János. 2) Egri népkönyvtár. 3) Kis pástorjáték. 4) Egri naptár. Ismertetések	86.
1) A magyar helyesírás elvei. Magy. Akadémia. 2) Gyakorlati hitelemzések. Keletéri. 3) Jézus szíve ájtatosságának története, mi-volta, hittani alapja. Zádori Ev. János. Ismertetések	94.
1) Tájékoztó. Füssy Tamás. 2) Havi Közlöny. Tokody Ödön. 3) Előfizetési felhívás az „Új Magyar Sion“ tizedik (1879.) évi folya-mára. Szerkeszti dr. Zádori János. Ismertetések	102.

V. Közügyi értesítések és napi események.

Nevezetesebbek: **Jótekonyság** (6, 40, 64, 80, 87, 88, 95, 96 lap). **Ünnepélyek**: szt Mihály napja Gy.-Fehérvárt, az udvarhelyi, kolozsvári, gy.-fehérvári r. kath. gymnasiumok s a szebeni apáczák növendékeinek ünne-pélyei (7, 48, 54, 63, 71 lap). **Személyi hírek** (8, 24, 31, 40, 48, 64, 70, 80, 87, 88 lap). **Társulati gyűlések**: Szt-István- és Szt-László-társulat (32, 95 lap); földrajzi- és Kiszaludi-társaság (55 lap); az alsófehérmegyei, györ-vidéki, nyitrai megye-bajmóczi, kolozsmegyei és torda-aranyosi tanítóegyletek gyűlései (16, 47, 55, 71 lap); az erd. örmény papok gyűlése (70 lap). **Gy.-Fehérvárt érdeklők** (16, 24, 56, 104). **Vidéki értesítések**: Csik-Szt-Király, Csik-Somlyó, Kézdi-Szt-Lélek, Haraly, Zágón, Gyergyó-Szt-Miklós, Udvarhely-Szt-Király (46, 53, 55, 64, 71, 79, 87, 88 lap). **Pályázatok** (32, 48, 64, 71, 96 lap). **Halálozás**: Dupanloup Bódog püspök és Hegyesi József tanár (24, 32 lap). A „Közművelődést“ illető értesítések (8, 71, 80, 95 lap).

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési-díj: egészévre 4 frt. félévre 2 frt. évnegyedre 1 frt.

Ugy a lap szerkesztési részét illető cikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közmuvelodes” szerkesztőségének Gyula-Fehérvárra a várba küldendők

A lap cziméhez.

Az idők mérhetlen tengerének hullámai viszarthatatlan hömpölygéssel szállanak tova a messze láthatár alatt s első rohamuknál megragadják ugyan a szemlélő figyelmét, de azután végképen elmosódnak az emlékezet táblájáról, hogy enyészeten lebenedő alakjok többé vissza ne térjen. Nem így van ez az eszmék világában. Az eszme állandó hont alkot magának, melyben élni és uralkodni törekszik, s azt, ki enyészettel fenyegeti, küzdőterre szólítja, s ki életelemét elrabolni törekszik, megboszulja, és ha századok ellenséges műveinek nehéz sulya alatt talán halálküzdőlemben kell is olykor görnyedezni, újra utat tör magának, újra fölkel a sírból, újra életre ébred, hogy kedvelt honában uralmának sátorát felüthesse, a megszokott fényes napvilágon hű társaival nemesen édeleghessen.

Egy eszme életerős ébredése kelte lelkesedést 1867 ben hazánk erdélyrészenek kath. papsága és kath. hívői nemes lüktetéssel hevülő keblében s létre szólítja az „Egyházi és Iskolai Hetilap”-ot, mely h a t év leforgása alatt a kath. irodalom ügyének nemcsak nagyobb lendületet adott, hanem az egyházmegyei életben élénkebb tevékenység megindulását s ügyeink iránt az érdeklődés ébredésének egészen új stadiumát idézte elő.

Az idők viszonyai mostohabbak lettek. Anyagi erők ellenhatása, a társadalmi viszonyok alakulása, a másirányú kérdések megoldása feletti viták fejleményének zsidbasztó hatása, a családi életet sujtó elszegényedés s egyéb nyomasztó okok a jó eszme életét elfojtották s 1872. dec. 31-én a sírba letették.

De az eszme életét nem lehetett megölni. Az emberek érzették, hogy valami rosszul történt. A mit talán nem eléggé méltányoltak míg volt, becsülni tanultak, midőn lenni megszűnt. Az eszme újra ébredett. A levegő tisztulni kezdett, a sír ajtai nyiladoztak, s kik talán okai valának a temetésnek, a feltámadás zászlóját lengették a felkelő alak felé. Az „Egyházi és Iskolai Hetilap” három évi szünet után 1876-elejen „Erdélyegyházmegyei Értesítő” alakjában ismét feltámadott s képviselte két év leforgása alatt az egyházmegye irodalmi ügyét, han-

goztatva a szükséghez képest helyes irányeszméket az egyházi és iskolai kérdések körül s tért nyujtva a hitélet tanulságos mozzanatainak, s ha szerényen is, de fennen lobogtatva a tudományos művelődés és önértetes munkásság zászlóját.

A medrében csendesesen folydogáló kis patakocska lassu menettel törekedett a cél felé, nyomait mélyebben és mélyebben vágta be a azon mezők oldálpártjaiba, melyek mellett elhaladott, s két évi pályafutásával előkészítette a közérzületet arra, hogy nagyobb mérvben és szélesebb körre terjessze ki a kisedel vállalat hasznos működését. Napok jöttek, napok mentek s az elmék tüzetesebben kezdtek foglalkozni az egészségesnek mutatkozó eszmével. Erdélyi katolikus papságunk s a jó ügyek iránt lelkesülni tudó katolikus hívők fontolgtatni kezdették azon okokat, melyek az uttörő kath. sajtóvállalatok megszilárdulásának s előhaladásának Erdélyben utjában állnak. A fontolgtatás szélesebb körü terjedése a magasabb körök érdeklődését is fokozottabb mérvben kezdte magára vonni. Majd a nehézségek sötétülő felhők alakjában jelentek meg a láthatáron s a lelkesülés dagálya helyébe a csüggedés apályát állították. De a jó eszme nem hal könnyen meg. Az okok hatása és visszahatása alatt a dolog jobban megörlődött. Az elmék még jobban kezdtek fontolgtatni, az érdeklődés ereje még jobban kezdett utat törni s a kath. irodalom fejlesztésének ügye annál elodózhatlanabb szükséggé vált, minél botrányosabb színben tünt volna föl az ellenkező iránynak tulsulyra emelkedése. Az „erdélyi rom. kath. irodalmi társulat” létesítése átment a közérzületbe, a közvélemény fejlődése alkotta a közvéleményt, s e közvélemény szavának érvényesülése szülte a „Közmuvelodes”-t, mint az irodalmi társulat közlönyét.

Mindig úgy volt az ég alatt, hogy az új lények kíváncsiság tárgyát képezték, s hivatott és kevésbbé hivatott elmék ítésetének szolgáltatattak alkalmat a néma szereplés sutjának odahagyására. A „Közmuvelodes” is bizonyára részesülni fog az ujdonság természetével járó ezen méltatás szerencsésében s talán epen a czim fogja első sorban kiváló figyelmet tárgyát képezni a megítélésnél. E nehány

sorban célunk az, hogy a dolog valódi állását feltüntessük s a netán hevesebb természetű vagy éppen hidegvérű ítések felfogásának irányadásul szolgáljunk.

Azt mondhatja valaki, hogy a „Közművelődés“ cím nem felel meg a rom. kath. irodalmi társulat működési körének és céljainak. Ez — mint nekem tetszik — nincs egészen tisztában a fogalmakkal. A fogalom jelentését sem tulságosan kiterjeszteni, sem pedig a szabatosságnál szűkebb körre szorítani nem szabad. Roppantul téved az, ki a köz mű v e l ő d é s t oly széles fogalomnak tartja, hogy az a katholicismus zászlója alatt és érdekében működő társulat fogalmi keretébe nem illeszthető be, és a katholicismust oly szűkkörű fogalomnak, hogy az nem töltheti ki a közművelődés jelentésének keretét. Sőt nézetem szerint éppen a katholicismus bír az egész emberiség érdekében nyert missiójánál s ezen missió teljesítésére örökölt végtelen horderejű tanainál fogva azon egyetemes jelleggel, mely méltán illik össze azon közművelődéssel, mely ha eddig az emberiség kebelében nem létesült volna, most kellene minden erővel és eszközzel létesíteni. Mint-hogy pedig már a véges erők természeténél fogva sem dicsekedhetünk azzal, hogy a missio már teljesítve van: a „Közművelődés“ eszközül kíván szolgálni a Gondviselés kezében arra, hogy az emberiség művelődési ügye a katholicismus magasztos elveinek jelszava alatt lehetőleg előmozdíttassék és tovább fejlesztessek.

A pályatér, mely előttünk áll, nem szűkölödik munkaanyagban, mely feldolgozásra vár. Mj nem ingadozva semmit, Istenbe vetett erős bizalommal s elszánt akarattal fogunk a munkához s vállaljuk magunkra a teendőket ott, hol hézagokat kell pótolni; ott hol irodalmi uton az emberiség segítségére lehet jönni. Ily teendő van elég.

Az ember mint észlény a földgömb többi lényeit uralja, a mint erre felhatalmaztatott.

Ezen uralmát képes is mindenütt gyakorolni, csak saját sorsának nem látszik manapság ura lenni, mert lemondani látszik azon nemes szabadságról, melylyel felruházott, s azon tevékeny magatartásról, mely által saját viszonyait kedvezőké alakíthatná. Az utóbbi idők történetét az egyén önelmondása, a közügyek iránti érzéketlenség, az embertársak sorsa iránt egykedvűség, a társadalmi erények tekintetében érdektelenség, a szellemi fejlődés vagy hanyatlás ügyében állandó apathia, s mégis örökös panasz, elégedetlenség s jobb jövő iránti pusztá sovárgás jellemzi. Itt tehát egy nagy üreg tátong, melyet be kell tölteni. Az egyén térjen vissza önmagába. Eszének világító erejével, akaratának nemes elhatározásával, testének hatalmas alkotásával fejtsen ki tevékenységet, érdeklődést s azon viszonyok iránt, melyek közt él, érzékenységet. Egyiknek példája szolgáljon lelkes buzdításul a másiknak, egyiknek sikerei keltsenek föl vállalko-

zást e másikban; egyiknek vétkes hanyagsága szolgáljon okulásra a tetterős munkásságra. A hazáját forrón szeretőt kövesse millió az érzelemben, egy imádkozó kéz után terjedjen millió ég felé. Egynek sirása, áraszsza részvét-könyvekkel a testvérek halvány arczeit. Egyiknek öröme új eget derítsen a barátok lelki világának láthatárain. Ki közrehat, hogy az emberek közérzete így alakuljon, az szép szolgálatot tesz az emberiségnek, — s midőn a „Közművelődés“ erre törekszik, bizonyára előmozdítja az irányban a köz mű v e l ő d é s t.

Az ember boldogságra van teremtve. Boldogság erkölcs nélkül nincs, vagy ha van, az csak látszata az ideiglenes boldogságnak. Az erkölcs törvényeken alapszik, a törvénynek elvei vannak. Ezen elvek kiválasztása irányozza egyesek erkölcsi életét s módosítja az emberiség nagy testületének életképét. Epen ezen választásnál szükséges az utmutatás és kellő tájékozódás. A modern erkölcstanítók nem késnek a naturalismus méhéből szedni ki elveiket s önző céljaik elérése végett alkotni életszabályokat, melyeket tetszetős módozattal tudnak elvezetni az érzéki iránt hajlekony szívek titkos rejthelyeire. De a romlás is, mely ezen életszabályok alkalmazását követi, iszonyu ábrázattal kiált segítség után. — Ime egy másik hézag, hova más anyagnak kell járulni, hogy a romlás ismétlődése elő ne forduljon vagy kisebb mérvetve költson. A teendők iránt egy percig sem lehetünk ótszben. A naturalismus és materialismus elvei helyett a kereszténység elveit kell minden rétegben meghonosítani. Az erkölcsi szabályokat ezek alapján megállapítani, az erkölcsi életet ezek szerint rendezni. A „Közművelődés“ oda törekszik, hogy ezen célra anyagot gyűjtsön, s ha nem is egyszerre, de lassankint egy-egy hézagot betöltve oly eredménnyel oldja meg szerepét, hogy mindenütt terjedjen a keresztény erkölcsi közművelődés.

Az iskolák ügye az egész országot foglalkoztatja. Méltán, ha igaz az, hogy kié az iskola, azé a jövő. A vitában, mely az oktatás és nevelés kérdései körül szőnyegen forog, a katholicismus megköveteli a maga részét, meg kell követelni, ha nem akar lemondani ama küldetésről, mely az emberiség lelki oktatása tekintetében reá ruházott, de mely egyszersmind nagy felelősséggel van egybekötve. Valjon elég van téve minden igénynek e téren? Oly kevésbé, mint nem lehet mondani, hogy a tökéletesedésre képes emberi lélek a tökély tetőpontját e földön elérhetné. Egy iskola építése, egy terem berendezése, egy tanszer alkalmazása, egy helyes módszer választása, egy tankönyv kezelése, a gyermekek elhelyezése s figyelmőknek folytonos elfoglalása s függőben tartása; a megszólítás, köszönés a tanító megérkezése és eltávózása alkalmából. A lélektani tanulmányra fektetett bánásmód, a gyermek természetének figyelmes kiismerése s ezen kiismerés szerint fegyelmezése, a fegyelmezésben

igazság és szeretet, a bizalom megnyerése és engedelmesség, a tanulmányok közt Isten megjelenítése, az imádkozás módja s megkedveltetése. Mindezek egy bányával vetekednek, melyben ha valaki könnyen megtalálja a szerencsés aranyeret s kedvvel és lelkesedéssel buzditja munkára a többi bányászokat is, több érdemet gyűjt a jövő nemzedek érdekében, mint ki csak folytonos tantervet csinál vagy összedugott kézzel siránkozik az iskolák rossz állapota felett. Nem a ki mondja: Uram, Uram, megy be mennyeknekországába, hanem a kiatyám akaratját cselekszi, ki mennyekben van, az megy be mennyekországban. A „Közművelődés“ fölkeresi a bányáuregeket s kikutatja azon helyeket, melyek tüzetesebb fölkarolást és jókarba állítást igényelnek. S ha sikerülni fog részletenkint az oktatás és nevelés helyes módszereinek egyes aranyocskáit napvilágra hozni, bizonyára a közszükségletnek tesz eleget, mert elősegíti igénytelen erejéhez képest a helyes iskolai közművelődést.

Ha a szellemi országban kellene keresnünk a „mobile perpetuum“-ot, könnyen megtalálnók az emberi lélek értelmi tehetségének örökös tevékenységében. De épen ezen körülmény vonja magára ki váltóképen figyelmünket. Az értelmileg kiművelt ember megtalálja azon tárgyakat, melyekkel tevékeny szelleme minden szabad időben foglalkozzék. De a köznépnek, melyben nem kevésbbé tevékeny szellem honol, meg kell mutatni a forrást, melyből terhes napi munkájától fönmaradt szabad idejében szellemi tevékenységének nemes élvezetet nyújtó anyagot merithessen. Honnan van a satnyulás, melyet egyes családok körében észlelünk? Onnan, hogy nem levén kellő anyag nyújtva a szabad percek hasznosan mulattató betöltésére, a tétlenség ördögparáján az erők elvesztik ruganyosságukat s élénkségüket. Honnan van a nemes élvezetek utáni vágyak elvhajhászása fajulása? Onnan, hogy ártalmas olvasmányok lettek a nép kezébe csempészve, melyek a kezdetben jóirányu hajlamokat megrontották. Honnan vannak a családi drámák, melyek napjaink szomorú látványát képezik? Onnan, mert az élethez képelemzus az érzelmeiket csiklandoztató romantikus rajzokból s hajmeresztő leírásokból vétetnek.

A „Közművelődés“ szándéka behatolni a nép-retegekbe s foglalkozásul jó anyagot nyújtani Isten népe szellemének s a nemes táplálék után vágyó családok szelid nyájának, hogy terjedjen mindenütt hasznos ismeret, hogy legyen előmozdítva a népies s családi közművelődés.

A nagyhatalmak közé számítják ma rendszeren a sajtót is. És épen ezért hol a sajtó nem tudta magát magasabb niveaura fel üzteni és hatalmát kellő mérvben érvényesíteni, oly hiány van, mely az e nemű közművelődés negatív állására mutat. A magyar katholicismus irodalmi terjeszkedésének mai állásra mindenesetre méltánylatot érdemel, de nem

felel meg az isteni intézmény magasztos hivatásának s azon irodalmi készütség messze ható arányának, melylyel a magyar kath. papság úgy mint a világiak értelmisége rendelkezik, s mely különösen magyar hazánk erdélyrészében föltalálható, de a nyilvánosság folszínére csak szórványosan jöven, mint véka alá helyezett gyertya jelentékeny fényvel fog előtörni, mihelyest alkalom nyílik a szabad légkörbe való kiszabadulásra.

A „Közművelődés“ ezen alkalom előállítására kíván eszközül szolgálni. Nem a vezérszereplés ambíciójával, hanem az egyenlők közt létesülhető érdekegység meleg kézszorításával; nem az önérdék hajhászásának szenvedélyével — a mi különben lehetetlen is — hanem az annyira szeretett üdvözítő egyházi és édes hazai közügyek iránt lángoló lelkesedés szent érzelmével szólítja munkára a bajtársakat, nyújt baráti kezét mindazoknak, kik gyönyörködnek, ha az ügy, melynek szolgálnak, fölvirágzik; kik lángolnak ha látják hevülni a szent ügy érdekért burgó kebleket, kik boldogságot találnak abban, ha a valódi felvilágosodás dicső fényvel övezi a kereszténység fennlen legbő zászlóját, s kik ennelfogva emesak érzelmében, de tényleg is közrehatnak, hogy terjedjen a kath. irodalmi közművelődés.

Ennél többet nincs miért mondjunk. Az elsorolt pontozatokból mindenki megértheti, hogy mit kívánunk elérni a megindított szerény irodalmi vállalattal, s minő jelentése van a címnek, melyet a lap homlokára írtunk.

Mi ezen irányban kitelhető munkaerővel s rendíthetlen akarattal és lelkesedéssel fogunk a dologhoz. Ha Isten segít s munkatársaink közérzületével találkozik az, hogy minél szélesebb körben terjedjen a helyes ismeretek közlése által fejlesztendő művelődés, akkor kel szebb jövő reménye s élni fog a „Közművelődés.“

Bíró Béla.

Üdvözet

az „Erdélyi R. Kath. Irodalmi Társulat“ szerkesztőinek.

Áldás, üdv rátok, kiket ott partján a Marosnak
Elszánt lelkesedés pályafutásra nogat.

Egykor amott hangzék Hunyadinknak tárogatója;

Hős seregét bátran védeni készíte hazát:

Most ama tér leve általatok szép szellemi harcznak

Küzdhelye és riadót fú magasán szavatok.

Sűrű homályt a gonosz szellem kezd újra borítani

Ránk Vogt és Darwin oktalan elveivel.

Józan s bölcs tudományt terjeszteni bajnoki módon

Szép hivatástok; ezért Isten is áldani fog.

Ürmutató legyen ős Zvezetök, ki a szöke Dunának

Partján „Szent-István-Társulat“-ával a hit

És erkölcs várát lángelke sugalta erőddel

Vette körül s Ezdrást hősiesen követe.

Bajtársul fog majd zászlótok alá sorakozni

Mind, ki hazánk üdvét hordja szívében melegen.

Mert a magyar népek csak az Ég ada íretet e földön;

Boldogságra tehát Ég vezetendi csupán.

E lobogó, ez a fáklya legyen mindég kezetekben,

S hordjátok magasan és mi követni fogunk!

Majd a pályafutás végén ha Ti visszatekintve

Bő aratást fogtok látni a munka után;

Látni miként derül egy szebb kornak hajnala itt-ott

Munkásságtok után, Társulatunk nyomain:

Oh akkor szívetek bizonyára repes nagy örömtől,

S nyugton váltok meg égbe' keresni a dijt.

Kolozsvárt, 1878. szept. 17-én.

Veszely Károly.

A nevelésről.

I.

Gyakran tették föl már e kérdést: „Vajjon szükséges-e a nevelés?” E tény, hogy ezen kérdés általában még támadhatott is, világosan bizonyítja, hogy mennyire járhat tévutakon az emberi ész.

De a mi ennél több, az, hogy vannak mai napság még emberek, tanult emberek, kik hiszik, hogy egymaga a természet és az élet öntevékenysége által az ember azzá tétetik, mivé lenni rendelve van, t. i. végcéljához vezethetik épen úgy, mint a növényt, mely a természet éltető befolyása alatt növekedik s azzá fejlődik, mivé saját meghatározott faja szerint fejlődhetik. Ezen tudósok szerint a természetnek szabad menetet kell engedni, mert vakmerőség volna, Isten mesterművén — az emberen — javítani akarni, mivel világos, hogy az ember nevelése céljából a reá gyakorolt szándékos befolyás által az emberben mi sem teremthető, mi különben már természeténél fogva benne nem rejtett, s hogy ott, hol a természet nem elég, az élet kiegészítőleg működik.

A gyermekre gyakorolt ilyenmü szándékos és tervszerü befolyás által ezen két nevelő erő rendes menetét csak zavarjuk, félrevezetjük s folytonos harcza hozzuk a változékony, ingadozó, emberi nézetekkel. Ezen állítások ugyan elfogadhatók volnának, hogyha az embert valamely fadarab-, márvány-, növény-, vagy állatnál magasabbnak, jobbnak nem tartanók.

Elismerhetjük továbbá, sőt el kell hogy ismerjük, miszerint a természet és az élet csakugyan elősegítik a nevelést és folytonosan hatnak az ember fejlődésére; mert az emberi sors, az események, ezeknek folytonos módosulása, a külélet viszonyai- ban való számos változások nevelő-erővel bírnak: megfigyelésre, meggondolásra, vigyázatra, tevékenységre, az ösztönök irányulására, — egy szóval a tökélyesedésre indítják az embert. De el kell hogy ismerjük azt is, miszerint a természet nevelő-ereje jótékonyan és tartósan csak akkor működhetik, ha az az emberi nevelőtől szándékosan és határozottan

erre használtatik. Ha ez nem történik, akkor az ember mindíg inkább és inkább elfásul a természet nevelőerejének befolyása iránt és csak akkor érintetik általa, ha az rendkívüli alakokban feltűnik.

Hasonlóképen áll ez az élet nevelőerejével is, melyet megvetni nem szabad, de tulbecsülni sem. Az élet igen gyakran ugyanazon pillanatban önmagával ellenkező nyilvánulások — és követelésekben lép az ember elé s úgy bánik vele, mint a szelvész a hajlékony náddal. Ehez járul még azon tény is, miszerint a természet művelő befolyását csak is vele ugyanazonos lényekre, azaz testiekre terjesztheti ki. Ha tehát a természet fölött álló szellem, kifejlesztéséről és tökéletesítéséről van szó, akkor elképzelhetni, hogy erre nézve csak szellemi befolyás idézhet elő eredményt. Csak a szellem képes annyira megindítani a szellemet, miszerint ennek tehetségei és erői a szellem lényegében fekvő törvények szerint fejlődjenek.

Ezen szellemi befolyás nélkül az ember nevelése nem képzelhető; ez oly igazság, melyet a mindennapi tapasztalás elegendően bizonyít. Egyeseken úgy mint egész népeken mutatkozik azon tény, miszerint épen azon mértékben műveletlenek maradnak, elvadulnak s elfajulnak, a minő mértékben nélkülözik a nevelést.

Nem szükséges emez igazság bebizonyítása végett gyermeket vadonba küldeni és vadállatok közt felnövelni — elég egy pillantás oly családokra, melyekben a nevelést vagy elhanyagolják vagy nem értik.

Ezen tapasztalati bizonyíték, melyre korunk még sok feltűnő példát szolgáltat, megerősítést nyer azon szívben ébredő tapasztalás által is, melynek alapján mindenik jól nevelt ember tisztán belátja, hogy épen csak a nevelés által lett emberré. Könynyen beláthatjuk tehát, hogy az embert nevelni kell.

A nevelés és művelődés egész feladata azonban függ a következő kérdés helyes megoldásától: t. i. Mi végett van az ember itt e földön, mi az ő végrendeltetése?

Ezen kérdés lehető legjobb megoldásából mérithetjük a nevelés főbb irányelveit; ebből tudhatjuk, hogy tulajdonképen mire neveljük az embert. Mielőtt tehát nevelési elveimet bőveben fejtegetném, szorítokozni, hogy mi az ember ittléte — és működésének legmagasabb és legutolsó célja, — melyből aztán a nevelés legfőbbá elve is levezethető.

Ezen kérdést különböző egyének igen különbözően oldották meg, t. i. azon nézpon szerint, melyet egyik-másik vizsgálódásánál elfoglalt.

Magam is többször tevék kísérleteket e kérdés megoldására; sokat ingadoztam: a helyes megoldást már-már kezemben tartani véltem, — de okoskodásaim gyakran cserben hagytak — mig végre azon meggyőződésre jutottam, miszerint azok, kik a ki nyilatkoztatást alapul fogadták el vizsgálódásaiknál, a

fenérintett kérdés legjobb és leghelyesebb megoldásához legközelebb jutottak.

Némelyek (mint Mendelsohn) az ember rendeltetését abban látják, miszerint az ember ügyekezék becsületes lenni, becsületességében pedig boldogságát lelni, továbbá törekedni az igaz után, szeretni a szepet, a jót akarni, a legjobbat tenni s imádni, jótékonytságot gyakorolni.

Mások szerint az ember rendeltetése abban áll, miszerint szabadságánál fogva azzá lenni ügyekezék, mi ő Isten közvetlen teremtéséből tehetőségei és erejéhez képest már eredetében volt.

Mások pedig e kérdés felől következőleg nyilatkoznak: Az ember rendeltetésében áll, miszerint ő minden tehetségét természetesen fejleszteni tartozik.

Magok a hittani írók nagyrészt az erényt és boldogságot tartják az ember végcéljának, — s végre vannak még, kik az ember rendeltetésében azon törekvést látják, miszerint az ember minél inkább Istenhez hasonlóvá válni ügyekezék.

Ezen fogalomszerű meghatározásokban többnyire csak viszonylagos képzeteket találunk, melyek a vizsgálot — bizony nem egészen elégítik ki.

Ezek inkább az ember azon öntevékenységről szólnak, mely rendeltetésének elérésére vezethet, itt inkább csak az utak, eszközök s az utóbbiak következményei és gyümölcsei vannak említve, mint maga az ember es rendeltetése.

Kivonjuk tehát mindezekből azon tanulságot, miszerint ezen kérdés valódi megoldását csupán csak az isteni kinyilatkoztatásból lehet nyerni, melyben olvassuk, hogy Isten mindent önmagáért, dicsőségeért teremtett.

Ezen szavak legtisztábban mutatják, hogy ugy az ember, valamint a többi teremtmények rendeltetése Isten dicsősítésében áll.

Az embernek ennél magasabb rendeltetése nem képzelhető; csekélyebbet pedig nem kaphatott Istentől, mivel ilyen sem a teremtőnek, sem az embernek, mint gondolkodó és szabad lénynek meg nem felelne.

Ezen rendeltetés — Isten megdicsősítése tudniillik minden körülmény között elérhető; láthatjuk tehát, hogy csak ez lehet igazi végcélunk.

De tekintsük meg közelebről tételőnket, hogy annak helyesvoltáról annál jobban meggyőződhesünk.

A földön élő minden más lény, bármily gyönyörű is legyen, tökéletességben messze áll az embertől. Mindenik az emberért van itt, és nem az ember éretök. Valamint a fű a tulokért, a zab a lóért stb. van, ugy egész földünk minden lény az emberért van, mert ez tökéletesebb mint azok.

Látjuk a teremtett dolgok egész sorában uralkodni azon törvényt, miszerint a tökélytelenebb lény a tökéletesebbért van; minőfogva az ember is, mint legmagasztosabb és legtökéletesebb teremtmény mindenik földi lény között, nem lehet ezek-

ért itt — mert akkor csekélyebb, s azoknak alárendelve volna — hanem itt kell lennie oly lényért, mely magasztosabb, tökéletesebb és magasabb nálánál.

Az embernek ezen magasabb lényért való létét és működését, vagyis a mi ugyanaz: Isten dicsősítését kell tehát végrendeltetésünknek elfogadnunk, mit annál is inkább tehetünk, mivel ezen rendeltetésünkben, melynek eszméje oly magasztos, hogy magasabb ezentul nem létezhetik, foglaltatik egyszermind az ember legszentebb hivatása és legnagyobb méltósága.

Elvünkben mindinkább megleszünk erősítve, ha mindazon tehetségeket és erőket tekintetbe vesszük, melyekkel Isten az embereket gazdagon felruházta, mert az ember arra van rendelve, a mire erőket s tehetségeket nyert.

Ha tehát az emberben magas megismerésre képes szellemet találunk, akkor rendeltetésének is abban kell állania, hogy ő azt, a mi előtte magas és legmagasztosabb, megismerje.

Ezt kívánja Isten az embertől, mert Isten dicsősítésére vezet mindig az, ha megismerjük, legyen ezen megismerés hódolattal összekötve, mint az igazoknál vagy félelemmel mint a gonoszoknál: amott Isten szentsége, emít Isten igazsága az, mely megdicsősíttetik.

Mielőtt tehát következő cikkeimben részletebben a házi — nyilvánosiskolai — és intézeti nevelésről szólni szerencsém lenne, legyen nekem szabad végre az ember rendeltetéséről fenntebb megállapított fogalmunkból a nevelés legfőbb alapelvét levonni: „*Vezesd növendékedet mindenik tehetőségben és szellemi erejében ugy, hogy összes cselekedéséi Isten magasságát dicsőítsék, hogy ő maga is azért örökös jutalmat nyerhessen.*”

Ca. B.

TÁRCSA.

A lég viszonya a ruházathoz.

Dr. Pettenkofer M. után Á. J.

Az embereknek egy igen tekintélyes része férfi ugy mint a nő teljes életén keresztül legtöbbet ruhájával foglalkozik. Milyen legyen a színe, milyen a szövete, bő legyen-e vagy szük szabásu, szóval milyen divat szerint készüljön? Ezek ama kérdések, melyek a szabó szótárában megfordulnak s a készitöt ugy mint készítettöt egyaránt s kivétel nélkül a legnagyobb aggályokba ejtik.

Nem vonjuk kétségbe, hogy ruházatunknak az izlés igényeit is kielégíteniök kell, mert tagadhatlan, hogy minden szépsészeti érzékkel biró egyén otthonosabban érzi magát Páris, London, Bécs vagy Pest parketirozott termeinek vagy a vidékek művelt társaságainak közepette, mint Grönland jégpalotainak vagy ha

ugy tetszik a Marosmenti s alsófehérvármegyei falvak gunyhóinak lakósaik között: de nem szabad felednünk, hogy Grönland szépségei nem is természetük emelése végett huzzák magukra a jegesmedve bőrét, sem pedig az egyenlítő forró tájékainak vad lakói nem természetük kitüntetése czéljából vetkeztek le minden ruházat felét, hanem mert érezték, hogy testüknek erre önfentartásuk czéljából szüksége van, azaz érezték hatásait egy valamely testnek, melyet ők ugyan nem látnak, de a mely azért őket minden oldalról környezi s melynek ellenében, ha testüket nem védelmezik, ezen kőnokságuk miatt életükkel is lakolhatnak. Igen! a ruha nem annyira erkölcsiségi, se nem szepészeti, mint főleg egészségi szükséglet, mert találhatni akárhány meztelen erkölcsöt és elfodott erkölcsöt, nemkülönb mint meztelen szépséget és elfodott rútságot is; de az időjárás mostohaságainak tesztünkre való káros hatását ruha nélkül, legyen az bármely primitív jellegű, testünkötől eltávolítani soha sem lesz lehetséges.

Lássuk — minő feladatot teljesít a ruha testünkön.

Ha sokszor egész kedvteliséssel bámuljuk a halak életét a vízben, eszünkbe kellene jutni, hogy mi is folyadék fenekén élünk. Egy tenger fenekén, melynek teljesen átlátszó hullámai az összes földkerekséget k. b. 12 földrajzi mértföld magasságban veszik körül, melynek cseppjeit ugyan folytonosan ki- és beheljük, de azért ízét nem érezzük, s melynek színéről sem mondhatunk semmit, mivel teljesen átlátszó test. Ezen test mozgásunkat sem akadályozza észrevehetően, kivéve akkor, midőn mint hatalmas szél velünk szembe száll, vagy mint szélvész épitményeinket vagy ültetvényeinket törí össze. Ilyenkor már érezhetőleg mutatkozik jelenléte s ez a levegő.

Az embernek, mint a halnak vízre, szüntelenül levegőre van szüksége, legyen bárhol, vizen vagy szárazon, a föld fölött vagy alatt, a szabadban vagy zárt, szűk lakásban.

A levegőt különféle célokra használják, de főképp táplálkozásra és lehelésre. Mit! csak nem eszünk levegőt? De igen! még pedig tekintélyes mennyiségben, mert 24 óra alatt 9000 litert lehelünk ki és be, míg ugyanennyi idő alatt körülbelül csak 3 liternyi szilárd vagy folyékony másnemű élelmi szert fogyasztunk el. Egy év alatt a légfogyasztás 3,285.000 literre rag. Csaknem meghökken az ember e nagy tömegre, midőn először hallja és sajátos érzés lepi meg, ha megfontolja, hogy ez a munka éjjel nappal szakadatlanul foly. Születésünk órájától a halálig szüntelenül tevékenységben kell tartanunk a fuvót, hogy életünk orgonája el ne némuljon.

Az ily nagy mennyiségben ki- és behelt levegőnek igen nagyszerepe van az életben. Képzeljük magunkat Grönland eszkimóinak jégfalakból épült egyik szobájához közelébe, melyet minden oldalról jég hideg levegő környez, igen természetes, hogy így a szobának falai fel nem olvadnak.

Most nagy pontossággal megmérvén egy egészséges élő embert, hagyjuk őt a jég szobában egy óráig sétálni, tánczolni vagy valamely más munkát végezni (a séta és táncz is erőműtani értelemben munka). Mialatt ő ezt teszi, nyilván igen sok erőt használ föl, de azonkívül a jégnek is egy része felolvad, bizonyítva, hogy az ember sok meleget adott ki. Ha továbbá kezdetben a szoba levegőjét mésvízen vezetjük keresztül, azon semmi változás sem fog mutatkozni, de ha az ember munkálkodása után tesszük ezt, a mésvíz csakhamar tejszerű lesz, mi annak a jele, hogy míg előbb bizonyos anyag a levegőből hiányzott, most ezen anyag a levegőből mésvízre hatott, — azaz a vízben levő mésszel vegyült. Ezen anyag a szénsav, mit tehát szintén az ember lehel ki. A szénsav anyagon kívül még vízpára is fog a szoba levegőjében mutatkozni, melyet szintén az ember lehel ki, vagy az ő bőréről párolog el.

Az egy órának elteltése után, meddig a kísérlet tartott, hagyjuk az embert kipihenni s azután még egyszer mérjük meg. Azt tapasztaljuk, hogy annak sulya kevesbült.

Tehát az élő és mozgásban levő ember folytonosan bizonyos munkát végez, ez alatt meleget ad ki, szénsavat és vizet fejleszt ez által testének anyagában veszteséget szenved, miből kitetszik, hogy arra, miszerint valaki munkát végezhesen, meleget adjon ki, szénsavat és vizet fejleszthessen, mint a vasutak kazánjának tüzelő anyagra, úgy van neki is anyagra szüksége, mi által anyagvesztését pótolhassa, különben ezen értelemben megszünik a munka, lehel a meleg, megáll a szénsav és vízgőz fejlődése azaz elpusztul az ember. Ezen anyagot először a friss lég, másodsor az ital és harmadsor az eledel szolgáltatja.

Nem áll érdekünkben e tárgynál hosszasan időznünk, azért csak megemlíteni kívánjuk, hogy a táplálkozó egyén az eledelt magába vévén, ez a gyomorban levő nedvek által folyékony állapotba hozatik. Az eledel a gyomorból a belekbe jut s miután az anyagvesztés pótlására alkalmas rész a bél falain át a vérbe jut, azalatt a másik rész az emberből eltávozik. Most a vér az új anyaggal a szíven keresztül eljut a tüdőbe, hová ama nagy mennyiségű levegőt szívjuk be, melyből a vér az élely egy részét magához ragadja az új anyagokkal vegyíti. Ezen vegyítéssel pedig meleg fejlődés jár.

(Folytatása köv.)

Jótékonyági rovat.

— *Hálgyűlölközet.* Alattirtak szent kötelességünknek tartjuk mélyen érzett hálás köszönetünket nyilvánítani azon ismeretlen kegyes jótévőnek, ki nemsokkal ezelőtt Fogarasy Mihály erdélyi püspök ur ő nagyméltóságához tíz darab különféle színű ékes miseruhát oly czélből volt szives küldeni, hogy ezek egyházmegyénk szegényebb templomai

közt kiosztassanak, s melyekből kegyelmes főpásztorunk egy díszes vörös casulát a hozzá tartozókkal együtt templomunk számára is juttatott. A mindentudó kegyes Isten, ki a rejtekben is lát, legyen bőséges nagy jutalma a magát megnevezni nem akaró, de általunk annál többrebecsült nagyszivű adományozónak! Püspök urunk ö nagyméltóságát pedig, ki bennünket e szép ajándékkal épen ünnepeelt születésnapján volt kegyes megörvendeztetni, a kegyes isteni gondviselés még számos éveken át tartsa meg nekünk, hogy nagyszerű jótéteményeit még sokáig gyakorolhassa Isten dicsőségére és a drága lelkek üdvére.

Borbádon, 1878. szeptember hó 24-én.

A borbándi hitközség nevében

Kovács Simon s. k., lelkész.

Praschák Raymund s. k., egyházigazdnok.

Baranyai Sámuel s. k., egyháztanácsos.

Gyakorlati kérdések és feleletek.

Mai napság már nagyon szükségesnek mutatkozik, hogy a népnevelésnek — a közművelődésnek — tekintélyes részét képezzék a természettudományok. Életünk ezer meg ezer apró szükségait megkönnyítik, az értelmet élesítik, a szellemi látkört nagyobbítják; nemesebbé, tisztábbá teszik az embert stb.

A mindennapi életben igen gyakran fordulnak elő oly esetek, miszerint a legegyszerűbbnek látszó kérdésre helyes feleletet adni nem tudunk, s pedig csupán azért, mert azt váratlanul intézték hozzánk, vagy talán azért is, mert soha nem gondoltunk rá. Nem árt tehát a mindennap mutatkozó természetünemények fölött egy kissé elmélkedni s ezáltal a természettudományok iránt minél több érdeklődést felébresztetni igen tisztelt olvasóinkban.

Szándékozunk tehát főleg ifjabb olvasóink számára itt néhány a közéletben leggyakrabban előforduló természettani kérdésnek legrövidebb megoldását adni Lévi Alvarez, híres francia tanár nyomán, kinek általunk használt műve tulajdonképpen ifjak és a nép számára van írva, de azért nagyobb koru és műveltebb osztályu emberek is olvashatják és mulatva tanulhatnak belőle.

Azon reményben, hogy ezen kis fejtegetés közlése által némi hasznót nyujtandunk tisztelt olvasóinknak, vándorutjára bocsátjuk s ha csak némileg is célját megközelítik folytatásuk el nem maradand.

I Tűztünemények.

1. A láng miért tör felfelé? — Mert fajsúlyja kisebb mint a lége.

2. Miért van a lángnak gula alakja? — Mert az éghető testből fejlődő gáz legszűszo parányai először gyulnak meg; a központiak tehát addig emelkednek, míg apránként az éleny parányaival egyesülhetnek, hogy velök fenyesszövetséget köthessenek.

3. Ha égő gyertyát közelítünk az éppen most ki-

oltott gyertya beléhez, miért gyul meg ez utóbbi — ugyszólva még távolról? — Mert a kioltott gyertyából még nagyon sok meleget tartalmaz, s az égő gyertya közelítése eléggé felfokozza a meleget, hogy folytassa vagy is újra kezdje a lángolást. A kioltott gyertyából szaga — fel nem emésztett — el nem égett gáz.

4. A tűz miért emészt meg a fát? — Mert ha az éghető anyag: fa, olaj, kőolaj, szén stb. bizonyos kellő hőmérsékletig melegszik, felbontja a környező léget, magához vonván az élenyt, mely a fa parányaival egyesülven, különféle anyagokat állít elő, mint például fa-szesz, eczetsav, és más illó anyagokat. És a maradék csupán csak hamu.

5. A hamú miért nem képes égni? — Mert a fa elégése után maradt hamu nem egyéb mint só (kalium-éleg, kalium-kénég és szénsavas kalium-éleg = hamuzsir), melyre a melegnek gyujtható hatása nincs.

6) Miért mondják, hogy a tűz mindent meg-tisztít? — Mert a tűz felbontván a testeket, szabadon ereszt az illó, tisztátalan részeket, melyeket azok tartalmaznak.

(Folytatás köv.)

A napi események köréből.

— *Szent Mihály napja.* Az erdélyi főpásztor ö Nagyméltósága sept. 29-én névünnepeét méltó fény-nyel ulte meg. Az ünnep vigélyn teljes diszsegéd-lettel maga tartotta a vecsernyét s végig részt vett a szent zsolosma elimádkozásában. A városi polgárság és tűzoltóegylet által tervezett fáklyás menetet a folytosan tartó esős idő megakadályozta. Magán az ünnepen ugyancsak ö Nagyméltósága tartotta az ünnepeles szent misét, melyet a papnövédek magasztos szent dallamokkal emeltek. Mise után a káptalan, központi papság, tanári kar s a papnövédek nagy testületének üdvkivanatát fogadta, melyet, a nagyprépost ur betegsége miatt, nagyságos Andrásy István apát és kanonok ur tartalomds beszédben tolmácsolt, s melyre ö nagyméltósága szívélyes szavakban válaszolt. Délben a városi tanács, kir. törvényszék, a helyörségi tisztikar s más jó ismerösök és rokonok fejezték ki üdvözetüket. Délután 1 órakor diszebédre voltak hivatalosak a káptalan, tisztikar, törvényszék és más testületek képviselői. A számos felköszöntés által fűszerezett vendégséget jellemezte különösen azon körülmény, hogy ö nagyméltósága renden kívül az 1788. évből fönmaradt kitünö zamatu borát is megizleltette kedvelt vendégeivel. Kivülről is számos üdvözet érkezett, melyek közül szivesen ide iktatjuk a következőt:

„Csodák csodája, hogy még áll hazánk,“

Már annyi balszerencse jött reánk!

De nem csodáljuk, — ott

Magyarhonunk felett

Nagy-Asszonyunk viraszt,

Mióta öre lett.

De itt e hitfoszlány-felek között
Ki örködik Erdélymegyénk fölött? ...
Be boldog vagyunk! —
Mihályunk van ott fent,
S már két örangyalunk:
Mihályunk él itt lennt.

Erdély Főpásztora! Kegyes urunk!
Nevednek ünnepén mit irhatunk? —
Neved nagyságiról
Tettid beszélnek,
Nem kell, hogy írja toll,
Szólnak a fák, kövek.

Jelesb óltáraink, műtemplomok
S intézetek, mint annyi oszlopok
Nagy Püspökünk nevét
Örökre hirdetik,
Mint halhatatlanét,
Ki tenni nem szünik.

Ha dicső Püspökink csillagsorán megyünk,
E név, mint üstökös, úgy tűnik fel nekünk,
Gyergyó örült elébb
E feltunő fényén,
S csodálva bámulók
Magyarhon dél-egén.

De most sem alkonyul; mert ime él nekünk,
E név szülé ma is „Erdélyi együletünk.”
Nyerjen tehát Mihály
Arkangyalunk neked,
Nagy Püspökünk! sok ily
Áldásos életet!

És élj soká nekünk dicsőn Te Nagy!
Erdélymegyénknek a ki Atyja vagy.
Csókoljuk szent kezéd
Mély hódolat jelül,
Áldásra mely terjed
Reánk onnan felül.

A szentföldi papság és hívők nevében:

<i>Gr. Lázár Dénes</i> s. k.	<i>Gsiki Péter</i> s. k.
<i>Ferenczy Lajos</i> s. k.	<i>Andrási Sándor</i> s. k.
<i>Riskó László</i> s. k.	<i>Vitális Károly</i> s. k.
<i>Kalapács Imre</i> s. k.	<i>Puskás Alajos</i> s. k.

— Az *abruddányai* templom 1849-ben romba dőlven, közelebből újra építetett, de az ugyanazon évben elnémult harangok imára hívó hangját 30 éven át kellett nélkülözni. Az erdélyi főpásztor ő nagyméltósága ezen nélkülözésnek véget vetett, midőn 1400 frton nevezett egyházközség temploma tornyaiba 3 harangot öntetett. Ezen harangokat püspök ő excellentiája idei sept. hó 17-én épen születésnapjának 78-ik évfordulóján szentelte föl nagyszámu közönség részvéte mellett. A székesegyház pítvara előtt lábakra fölállított harangok gyöngéd női kezek

koszorui által voltak díszítve. A szertartás végzése közben mondott főpásztori beszéd s a szertartás után meghuzott harangok öszhangzó szava kedves benyomást tettek a jelenlevő közönségre. Szertartás végzetével a papság és tanári kar a főpásztor születésnapja alkalmából tisztelgett s az üdvkivánatoknak *L ö n h a r t* Ferencz nagyprépost adott melegen érzett kifejezést. A harangok sept. 25 én szállítottak Abrudbányára, midőn egy küldöttség köszönte meg az Ur házának dicsőségére nyujtott ezen szép adományt.

— **Személyzeti hírek.** *Kovács Simon*, papnöveldei lelki igazgató és hittanár, borbándi lelkésznek nevezetett ki. Helyébe mint hittanár *Dr. Tódor József*, püsp. lyc. tanár alkalmaztatott; püspöki lyceumi tanárnak és papnöveldei lelki igazgatónak pedig *Kiss Gusztáv*, brassói főgymnasiumi igazgató nevezetett ki. Továbbá: *Simon Sándor*, maros-vásárhelyi segédlelkész mócsi; *Pap Lőrincz*, gyergyó-ditrói segédlelkész fenyédi; *Bózsa Dávid*, alsó-járai lelkész kajántói; ifj. *Varga Ferencz*, maros-illyei lelkész alsó-járai lelkészékké nevezettek ki. **T a n á r o k k á n e v e z t e t t e k:** *Oláh Antal*, gyergyó-szentmiklósi segédlelkész a maros-vásárhelyi gymnasiumhoz; *Vargyasi Ferencz*, brassói gymn. tanár és segédlelkész ugyanoda gymnasiumi igazgatónak; *Asztalos György*, brassói segédlelkész megmaradván e minőségben ugyanoda gymnasiumi tanárnak nevezettek ki. *Bancz János*, ujmisés és *Bournáz Ernő*, a gyula-fehérvári gymnasiumhoz; *Sántha János*, gyula-fehérvári gymn. tanár s finöveldei aligazgató a csik-somlyói gymnasiumhoz; helyébe *Csiszér János*, csik-somlyói tanár — lett kinevezve. *Ráduly Lajos*, gyergyó-szentmiklósi elemi tanító ugyanoda a polgári-iskolához latin nyelv és hittantanárnak nevezetett; helyébe pedig *Temervári János*, alszerpap küldetett. *Segédlelkészeknek* rendeltettek: *Jánosó Ernő*, Szászrégenből Brassóba; *Pál István*, ujmisés Szász-Régenbe; *Baró Alajos*, Baróthról Maros-Vásárhelyre; *Balog Lajos*, ujmisés Baróthra; *Pandur Márton* Nagy-Kászonba; *Takó János* Csik-Tusnádról Gyergyó-Ditróba; *Bettegi József*, ujmisés Gyergyó-Szentmiklóstra.

— **Értesítés.** Lapunk mai számát megküldöttük s a következő számokat is meg fogjuk küldeni mind azoknak, kik az *erdélyi rom. kath. irodalmi társulath*a alapító, pártoló és rendes működő tagokul magukat *előlegesen* beiratták. A társulat végleges megalakulása végett tartandó nagygyűlésre a meghívás és tárgyszorozat e lapok útján közelebbről fog közrebocsátani. Addig is folkérjük azon t. cz. tagokat, kik tagdíjajukat 1878 ra még nem küldötték be, sziveskedjenek azokat ez uttal a „Közművelődés“ szerkesztőségének beküldeni, a rendes működő tagok pedig sziveskedjenek a választott szakmának megfelelő dolgozatokkal a társulat céljaira közreműködni.

Kiadja: az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: **Biró Béla**. Szerkesztőtársak: **Áv. d. Jákó, Balogh Ignác, Cserni Béla, Gidófalvy Gergely.**